

ZAMENITEĽNOSŤ POŠTOVEJ SLUŽBY Z POHĽADU JEJ ÚČELU A VYUŽITIA

Veronika Achimská*, Lukáš Achimský*

Úvod

Cieľom každého podnikateľského subjektu pôsobiaceho na konkurenčnom trhu je vytváranie zisku, ktorý slúži ako základ ďalšieho vývoja a úspešného podnikania. Jedným zo základných spôsobov maximalizácie zisku je minimalizácia nákladov podnikateľského subjektu.

Úplným otvorením poštového trhu od 1. 1. 2012 sa aj Slovenská pošta, a. s. (ďalej SP, a.s.) zaradila medzi podnikateľské subjekty pôsobiace v plne konkurenčnom prostredí. Doposiaľ boli náklady SP, a.s. na poskytovanie univerzálnej služby (ďalej US) kompenzované výhradou (monopolnou časťou trhu), ktorá neposkytovala možnosť konkurenčnej súťaže pre iných poštových operátorov pôsobiacich na poštovom trhu SR. Z toho dôvodu sme na Slovensku do 31. 12. 2011 mohli hovoriť len o čiastočnej liberalizácii.

Otvorením poštového trhu, či už čiastočným alebo o to viac úplným, vznikla SP, a.s. potreba venovať zvýšenú pozornosť nákladovej efektívnosti svojho hospodárenia. Jedným z možných nákladovo úsporných opatrení je aj redukcia počtu kontaktných miest, ktoré reprezentujú významnú nákladovú položku. Táto alternatíva však naráža na obmedzujúce podmienky vo forme požiadaviek na kvalitu poštových služieb, kde sú definované minimálne požiadavky na dostupnosť kontaktných miest. Napriek uvedeným skutočnostiam musí byť univerzálna poštová služba aj naďalej zabezpečená a zmenou konkurenčných podmienok na trhu vznikol aj rozdiel vo forme financovania US. Tento rozdiel vznikol v tom, že kým do 1. 1. 2012 si prostriedky na kompenzáciu nákladov súvisiacich s poskytovaním US vytvárala SP, a.s. prostredníctvom výnosov z poštových produktov poskytovaných na úzkom monopolnom trhu – vo výhrade, od 1. 1. 2012 bola výhrada zrušená (hovoríme o plne liberalizovanom poštovom trhu) a kompenzácia nákladov spojených s poskytovaním US bude realizovaná prostredníctvom kompenzačného fondu.

Kompenzačný fond by mal akumulovať taký objem finančných prostriedkov, ktorý bude postačujúci na pokrytie oprávnených nákladov z poskytovania US. Stanovenie výšky oprávnených nákladov je úlohou regulátora, v tomto prípade Poštového regulačného úradu. Prispievateľmi do kompenzačného fondu budú všetky poštové podniky poskytujúce tzv. zameniteľné poštové služby k súboru poštových služieb z rozsahu univerzálnej služby.

* Ing. Veronika Achimská, PhD., Žilinská univerzita v Žiline, Fakulta PEDAS, Katedra spojov,
tel.: +421/041 513 31 17

e-mail: veronika.achimaska@fpedas.uniza.sk

* Ing. Lukáš Achimský, Žilinská univerzita v Žiline, Fakulta PEDAS, Katedra spojov,
tel.: +421/041 513 31 45

e-mail: lukas.achimsky@fpedas.uniza.sk

Príspevok, ktorý musí poštový podnik uhradiť do kompenzačného fondu, v prípade, že je označený ako prispievateľ, je vo výške 3% z obratu za zameniteľné poštové služby, ktoré poskytuje. V prípade, že suma finančných prostriedkov akumulovaných v kompenzačnom fonde nepokryje výšku oprávnených nákladov na zabezpečenie US, bude nepokrytý zvyšok nákladov na poskytovanie US financovaný z prostriedkov štátneho rozpočtu.

Na určenie poštových podnikov, ktoré budú prispievateľmi do kompenzačného fondu, bolo potrebné vymedziť súbor zameniteľných poštových služieb. Na účely posúdenia zameniteľnosti poštových služieb sa každá poštová služba posudzuje zo štyroch rozhodujúcich hľadísk – z pohľadu obsahu, účelu a využitia, ceny a pridanej hodnoty pre zákazníka. Tento článok bližšie rozoberá problematiku rozhodovania o zameniteľnosti poštovej služby z pohľadu účelu a využitia hodnotenej poštovej služby.

Zameniteľnosť poštových služieb

Zameniteľná poštová služba je podľa § 4, ods. 1 zákona o poštových službách poštovou službou, ktorá je z hľadiska užívateľa poštovej služby zameniteľná s poštovou službou z rozsahu univerzálnej služby podľa § 3 ods. 2.

Na účely posúdenia zameniteľnosti sa berie do úvahy najmä obsah poštovej služby, jej účel a využitie pre užívateľa poštovej služby, pridaná hodnota poštovej služby a cena za poskytnutie poštovej služby. Poštová služba môže byť v odôvodnených prípadoch posúdená ako zameniteľná aj vtedy, ak sa nevyznačuje všetkými vlastnosťami poštovej služby z rozsahu univerzálnej služby podľa § 3 ods. 2, akými sú najmä frekvencia dodania či územný rozsah poskytovania.

Ak vznikne spor týkajúci sa zameniteľnosti konkrétnej poštovej služby, Poštový regulačný úrad začne na podnet poštového podniku konanie o tom, či ide o zameniteľnú poštovú službu.

Poštový regulačný úrad v konaní podľa odseku 2 vo veci posúdenia návrhu určenia relevantných trhov, na ktorých je poštová služba poskytovaná, alebo zameniteľnosti poštovej služby, spolupracuje s Protimonopolným úradom Slovenskej republiky. Expresná poštová služba nie je zameniteľnou poštovou službou.

Na účely určenia, či je poštová služba zameniteľnou poštovou službou, je rozhodujúci zápis v registri poštových podnikov podľa § 23 ods. 1 písm. b), pokiaľ Poštový regulačný úrad nerozhodne v konaní podľa odseku 2 inak. [2]

Pri registrácii poštového podniku ako aj pri zmene údajov je poštový podnik povinný nahlásiť aké poštové služby bude poskytovať. Každý poštový podnik pôsobiaci v súčasnosti na poštovom trhu SR bol povinný nahlásiť Poštovému regulačnému úradu rozsah svojho podnikania na trhu poštových služieb pričom poštové služby v sebe zahŕňajú:

- vyberanie poštových zásielok do 10 kg,
- dodávanie poštových zásielok do 10 kg,
- vyberanie poštových zásielok nad 10 kg do 50 kg,
- dodávanie poštových zásielok nad 10 kg do 50 kg,
- vyberanie alebo dodávanie poštových zásielok v medzinárodnom styku s hmotnosťou do 50 kg,

V prípade, že niektorý z podnikov poskytuje poštové služby z rozsahu univerzálnej poštovej služby, je nevyhnutné vyhodnotiť ich zameniteľnosť. Zameniteľnosť poštových služieb sa hodnotí porovnaním poštovej služby k najbližšiemu príbuznému produktu (službe) z rozsahu univerzálnej služby a to v štyroch základných kritériách:

- obsah poštovej služby,
- účel a využitie poštovej služby,

- cena poštovej služby,
- pridaná hodnota poštovej služby.

Zameniteľné poštové služby svojim rozsahom kopírujú rozsah univerzálnej služby a zahŕňajú:

- vyberanie listových zásielok s hmotnosťou do 2 kg
- dodávanie listových zásielok s hmotnosťou do 2 kg
- vyberanie balíkov s hmotnosťou do 10 kg
- dodávanie balíkov s hmotnosťou do 10 kg
- vyberanie reklamne adresovaných zásielok s hmotnosťou do 2 kg
- dodávanie reklamne adresovaných zásielok s hmotnosťou do 2 kg
- dodávanie cezhraničných balíkov s hmotnosťou do 20 kg
- úradné zásielky [asi Reg. urad]

Kritériá rozhodovania o zameniteľnosti poštových služieb

Posúdenie zameniteľnosti poštových služieb musí brať do úvahy jednotlivé fázy vývoja zákonných úprav poštových služieb vo väzbe na zákonné úpravy v EÚ a v SR.

Pri definovaní kritérií rozhodovania o zameniteľnosti poštových služieb treba vychádzať z legislatívnej úpravy na národnej úrovni, do konca roku 2011 to bol primárne Zákon o poštových službách a o zmene a doplnení niektorých zákonov č. 324/2011 Z. z. (ďalej len zákon). V tomto zákone sa v § 4 ods. 1. píše, že zameniteľná poštová služba je poštová služba, ktorá je z hľadiska užívateľa poštovej služby zameniteľná s poštovou službou z rozsahu univerzálnej služby podľa § 3 ods. 2. tohto zákona. Ďalej zákon definuje: „Na účely posúdenia zameniteľnosti sa berie do úvahy hlavne:

- obsah poštovej služby,
- jej účel a využitie pre užívateľa poštovej služby,
- pridaná hodnota poštovej služby,
- cena za poskytnutie poštovej služby (ďalej len "poštová sadzba").“ [2]

Predmetom skúmania v predkladanom článku je jedno zo štyroch v zákone uvádzaných kritérií hodnotenia zameniteľnosti poštových služieb - **účel a využitie poštovej služby**. Na to, aby sme mohli správne nastaviť parametre rozhodovania o zameniteľnosti poštovej služby z pohľadu jej účelu a využitia, musíme najskôr správne pochopiť použitý pojem. Slovné spojenie „účel a využitie poštovej služby“ sa na prvý pohľad môže zdať jasný, ak však chceme stanoviť metodiku vyhodnotenia tohto kritéria, môžeme naraziť na rozdielny výklad slov. Problematickým sa javí najmä slovo „účel“ a z tohto dôvodu sme v nasledujúcej kapitole objasnili jeho presnú definíciu.

Cieľ verzus účel

Účel je veľmi dôležitý pojem. Účel je dôvod, je to niečo, čo máme neustále pred očami, stále o tom uvažujeme a poháňa nás to vpred. Ilustráciu účelu zachytáva obrázok 1. Ved' aj samotné slovo "účel" sa skladá zo slov u - čela a vyjadruje fakt, že účel je to, čo máme pred sebou (ako somár mrkvu v obrázku 1).

Je dôležité rozlišovať medzi pojmi „účel“ a „cieľ“. Účel môže byť dôležitejší ako cieľ. Často chceme dosiahnuť nejaký cieľ, ale účel, t.j. dôvod, pre ktorý sa usilujeme dosiahnuť cieľa, môže byť rôzny.

Ak cieľ je jasná meta, ktorú sa snažíme dosiahnuť a mali by sme byť schopný jednoznačne určiť, či sme ju dosiahli, tak účel je vec, ktorú treba tiež dosahovať, no zároveň dotvára predstavu o tom, čo s tým cieľom sledujeme, prečo to chceme, a za akých okolností je

dobré uvažovaný cieľ dosiahnuť. Účel veľmi súvisí s motívom, teda dôvodom, ktorý máme a nespravíme chybu, ak budete motiváciu spájať s účelom. [1]

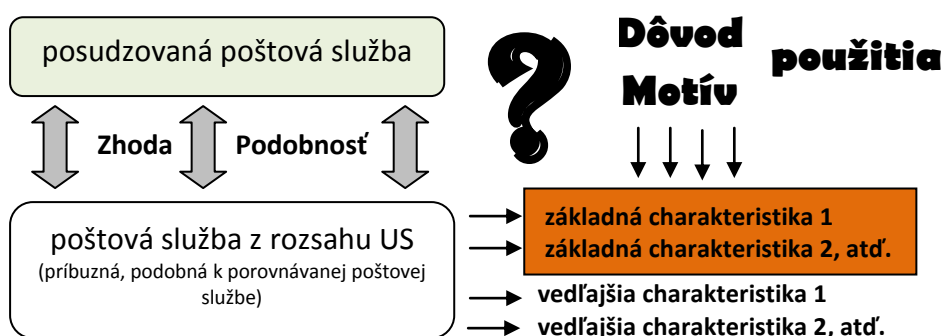

Obr.1: Ilustrácia účelu [1]

Účel a využitie poštovej služby

Z predchádzajúcej definície významu slova „účel“ vyplýva, že ak hovoríme o účele poštovej služby, hovoríme o dôvode alebo motivácii, ktorá nás vedie k využívaniu poštovej služby. Ak hovoríme o zameniteľnosti z pohľadu účelu a využitia poštovej služby hovoríme o dôvode alebo motivácii, ktorá nás vedie k využívaniu poštovej služby a v druhom prípade hovoríme o dôvode, pre ktorý sme využili poštovú službu.

Kým prejdeme k podstate posudzovania zameniteľnosti z pohľadu účelu a využitia poštovej služby, mali by sme správne pochopiť proces posudzovania, ktorý znázorňuje obrázok 2.

Obr.2: Proces posudzovania zameniteľnosti z pohľadu účelu a využitia poštovej služby

Základom posúdenia zameniteľnosti poštovej služby z pohľadu jej účelu a využitia je polozenie si otázky, či **hlavným účelom (dôvodom, motívom) pre použitie** posudzovanej poštovej služby **sú základné charakteristiky** poštovej služby z rozsahu univerzálnej služby, ku ktorej je posudzovaná služba porovnávaná. Pod pojmom **hlavný účel** použitia konkrétnej poštovej služby rozumieme to čo je **rozhodujúce, podstatné, dominantné** u daného účelu, t.j. motívu či dôvodu, ktorý nás vedie k použitiu danej služby.

Je evidentné, že pre rozhodovanie v tejto veci je nevyhnutné presné definovanie základných a vedľajších charakteristík všetkých poštových produktov z rozsahu US, ktoré môžu byť vybrané pre komparáciu ich charakteristík s posudzovanou poštovou službou.

Vráťme sa späť k rozhodujúcej otázke: „**Sú hlavným účelom (dôvodom, motívom) pre použitie posudzovanej poštovej služby základné charakteristiky vybranej poštovej služby z rozsahu US?**“ V prípade, že na položenú otázku odpovieme kladne, potom je posudzovaná poštová služba z pohľadu jej účelu a využitia zameniteľnou poštovou službou. V opačnom

prípade ju označíme za nezameniteľnú všeobecne, teda výrazne sa odlišujúcu podľa kritéria „účel a využitie poštovej služby“ a hodnotenie zameniteľnosti podľa ostatných kritérií už nie je nutné.

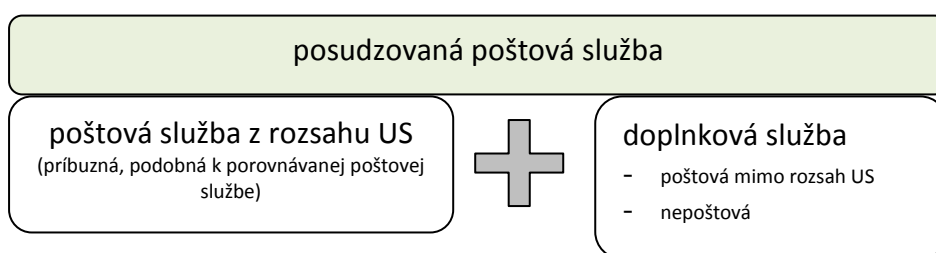
Kompozícia poštových služieb z pohľadu účelu

Z pohľadu kompozície poštových služieb určených na posúdenie ich zameniteľnosti, môžeme k analýze účelu a použitia posudzovanej poštovej služby rozlišovať dva základné spôsoby ich vzniku:

- **aditívny spôsob** (Obrázok 3),
- **suplementárny spôsob** (Obrázok 4).

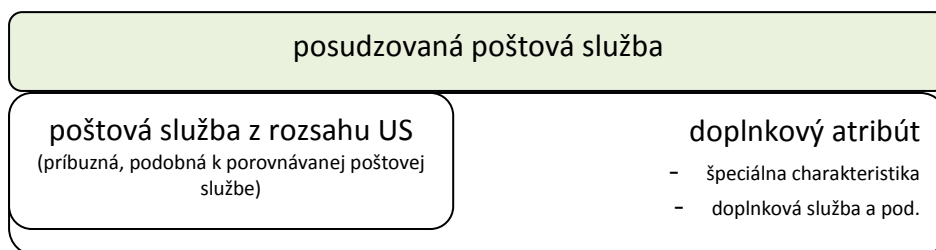
Vznik poštovej služby aditívnym spôsobom predpokladá spojenie poštovej služby z rozsahu US s inou doplnkovou službou, či už poštovou službou mimo rozsah US, alebo nepoštovou. Každopádne pre takýto spôsob vzniku posudzovanej poštovej služby platí, že časti, z ktorých sa skladá, môžu byť realizované aj jednotlivo (samostatne). V tomto prípade je pre rozhodovanie o zameniteľnosti posudzovanej poštovej služby z pohľadu jej účelu a využitia rozhodujúca dominantnosť, resp. submisivita jednotlivých častí.

V prípade, že bude z pohľadu účelu a využitia posudzovanej poštovej služby vyhodnotená ako dominantná tá časť služby, ktorá patrí do poštových služieb z rozsahu US, môžeme posudzovanú poštovú službu označiť za zameniteľnú z pohľadu jej účelu a využitia.

Obr.3: Aditívny spôsob kompozície poštovej služby

Vznik poštovej služby suplementárnym spôsobom predpokladá doplnenie poštovej služby z rozsahu US novým doplnkovým atribútom. Doplnkovým atribútom môže byť nejaká špeciálna charakteristika, doplnková služba a pod. Významným rozdielom oproti predchádzajúcemu spôsobu kompozície poštovej služby je fakt, že doplnkový atribút, na rozdiel od doplnkovej služby (aditívny spôsob kompozície), nemôže byť realizovaný na trhu samostatne (vždy sa viaže výlučne na poštovú službu z rozsahu US). V tomto prípade je teda zrejmé, že takto vytvorená posudzovaná poštová služba je z pohľadu jej účelu a využitia jednoznačne zameniteľnou poštovou službou.

Obr.4: Suplementárny spôsob kompozície poštovej služby

Závery k zameniteľnosti z pohľadu účelu

Odlišnosti z pohľadu účelu a využitia posudzovanej poštovej služby od poštovej služby z rozsahu US môžu byť dôsledkom významu jej častí pre užívateľa. Tieto časti, ktoré v konečnom dôsledku tvoria posudzovanú poštovú službu, mohli vzniknúť aditívnym spôsobom alebo suplementárnym spôsobom k poštovej službe z rozsahu US.

Poštové služby, ktoré vznikli aditívnym spôsobom k poštovej službe z rozsahu US, z pohľadu účelu môžu byť nezameniteľnými službami. Nezameniteľné služby, ktoré vznikli aditívnym spôsobom, môžu jestvovať samostatne a tak možno požadovať, aby boli samostatne ocenené, realizované, a teda i hodnotené. Rozhodnutie o tom, či služba, ktorá vznikla aditívnym spôsobom je zameniteľná poštová služba v časti, ktorá je poštovou službou, potom závisí od dominancie alebo submisívnosti jej častí z pohľadu účelu pre užívateľa služby. Submisívnosť tej časti posudzovanej poštovej služby, ktorá je zameniteľná k poštovej službe z rozsahu US, znamená, že hodnotená služba je nezameniteľná. Inými slovami, používateľ považuje za dominantnú tú časť služby, ktorá reprezentuje doplnkovú službu.

Služby, ktoré vznikli suplementárnym spôsobom, t.j. spojením dvoch alebo viacerých častí, kde jednu časť predstavuje poštová služba z rozsahu US, ktorá môže jestvovať aj samostatne ako celok a ostatné časti (doplnkové atribúty) majú zmysel len ako súčasť nejakého celku, z pohľadu účelu nemôžu byť nezameniteľnými službami.

Literatúra

- [1] TIMKO P.: Stratégie manažmentu. Základy plánovania IV. Dostupné na internete: <http://manazment-strategie.blogspot.com/2011/03/na-cele-je-ucel.html>
- [2] Zákon č. 324/2011 Z. z. o poštových službách a o zmene a doplnení niektorých zákonov. Dostupný na internete: <http://www.telecom.gov.sk/index/index.php?ids=121755>

Grantová podpora

Článok je súčasťou riešenia úlohy inštitucionálneho výskumu Katedry spojov, fakulty PEDAS, Žilinskej univerzity v Žiline na tému: *Analýza citlivosti počtu kontaktných miest v pomere k nákladom plynúcim z poskytovania UPS. katedra spojov*